

ČESKÁ REPUBLIKA
NÁLEZ
Ústavního soudu
Jménem republiky

Ústavní soud v senátě složeném z předsedy senátu Vojena Güttlera, soudce zpravodaje Pavla Rychetského a soudkyně Ivany Janů rozhodl v řízení o ústavní stížnosti stěžovatelky KOH-I-NOOR, a.s., IČ 60193034, se sídlem Vršovická 51, Praha 10, zastoupené JUDr. PhDr. Oldřichem Choděrou, advokátem, se sídlem Národní 25, Praha 1, proti rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 10 ze dne 27. 10. 2006 č. j. 17 C 1/2006-257, rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 15. 6. 2007 č. j. 18 Co 57/2007-329 a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 8. 2009 č. j. 28 Cdo 4004/2007-373, za účasti Nejvyššího soudu, Městského soudu v Praze, Obvodního soudu pro Prahu 10 jako účastníků řízení a E. B., D. L. B. a J. N., všichni zastoupeni Mgr. Ivanem Chytilém, advokátem se sídlem AK Maiselova 38/15, Praha 1, jako vedlejších účastníků řízení takto:

Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 10 ze dne 27. 10. 2006 č. j. 17 C 1/2006-257, rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 15. 6. 2007 č. j. 18 Co 57/2007-329 a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 8. 2009 č. j. 28 Cdo 4004/2007-373 se z r u š u j í .

O d ů v o d n ě n í :

I.

- 1) Ústavní stížností se stěžovatelka domáhala zrušení rozsudků Obvodního soudu pro Prahu 10 ze dne 27. 10. 2006 č. j. 17 C 1/2006-257, Městského soudu v Praze ze dne 15. 6. 2007 č. j. 18 Co 57/2007-329 a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 8. 2009 č. j. 28 Cdo 4004/2007-373.
- 2) Pro skutkovou základnu je určující, že rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 10 ze dne 27. 10. 2006 č. j. 17 C 1/2006-257 byla stěžovatelce uložena povinnost vydat H. B. a J. N. id. ¼ movitých a nemovitých věcí specifikovaných ve výroku I. Ohledně nemovitostí specifikovaných ve výroku II. rozsudku byla žaloba zamítnuta. Rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 15. 6. 2007 č. j. 18 Co 57/2007-329, jako soudu odvolacího, byl rozsudek soudu prvního stupně ve vyhovujícím výroku o věci samé změněn tak, že stěžovatelce byla uložena povinnost vydat vedlejším účastníkům E. B. a D. B. (z jedné ideální osminy) nemovitosti i věci movité uvedené v rozsudku soudu prvního stupně; jinak byl výrok prvoinstančního soudu potvrzen. Proti rozsudku odvolacího soudu podala stěžovatelka dovolání, které bylo usnesením Nejvyššího soudu ze dne 13. 8. 2009 č. j. 28 Cdo 4004/2007-373 odmítnuto.
- 3) Vedlejší účastníce jsou právními nástupci původní žalobkyně V. H., která zemřela dne 24. 11. 1995, jež měla být oprávněnou osobou dle zákona č. 87/1991 Sb., a to po svém otci Z. W. a po svém strýci J. W., kteří byli společníky veřejné obchodní

společnosti W. a spol. (nešlo o právnickou osobu dle tehdejší právní úpravy). Dne 12. 9. 1939 byl výnosem říšského protektora v Čechách a na Moravě dle § 9 nařízení říšského protektora ze dne 21. 6. 1939 o židovském majetku ustanoven správcem společnosti W. a spol. E. W. Rozhodnutím Majetkového úřadu při Německém státním ministerstvu pro Čechy a Moravu, č. j. VMVZ-876/III/41 ze dne 29. 11. 1943, byli na základě nařízení o vynětí majetku Protektorátu Čechy a Morava ze dne 4. 10. 1939 RSGL I. S 1998 ve prospěch Německé říše J. W. a Z. W. ze společnosti jako veřejní společníci vymazáni a na jejich místo byla zapsána jako společník Velkoněmecká říše. Obecné soudy považovaly přechod majetkových práv společníků J. W. a Z. W. ve společnosti W. a spol. na Velkoněmeckou říši na základě výše uvedeného rozhodnutí podle § 2 zákona č. 128/1946 Sb. za neplatný.

- 4) Po skončení 2. světové války byla majetková podstata společnosti W. a spol. znárodněna zestátněním na základě dekretu prezidenta republiky č. 100/1945 Sb., o znárodnění dolů a některých průmyslových podniků a vyhlášky Ministerstva průmyslu 141/1946 Ú.l. ze dne 27. prosince 1945. K zestátnění došlo ke dni účinnosti dekretu, tj. k 27. 10. 1945. K odevzdání majetkové podstaty společnosti W. a spol. do vlastnictví KOH-I-NOOR, spojené kovoprůmyslové závody, národní podnik, došlo dne 7. 3. 1946 na základě vyhlášky Ministerstva průmyslu ze dne 7. 3. 1946, Ú.l. díl I., částka 86 ze dne 18. 5. 1946 b.č. 1321. Majetkové nároky fyzických osob (společníků firmy W. a spol., resp. jejich právních nástupců) nebyly odškodněny podle § 1 zákona č. 128/1946 Sb. po 25. 2. 1948 z důvodů uvedených v § 2 odst. 1 písm. c) zákona č. 87/1991 Sb. s odůvodněním, že přihlášená dědička H. W. a Z. W. jsou osobami nespolehlivými pro jejich pobyt v cizině bez souhlasu československých úřadů.
- 5) Soud I. stupně ve věci rozhodoval poté, když předchozí rozhodnutí soudu I. stupně, jímž byla žaloba zamítnuta i potvrzující rozsudek soudu II. stupně, byly zrušeny rozsudkem Nejvyššího soudu, a věc byla vrácena soudu I. stupně. Obecné soudy dospěly k názoru, že vedlejší účastníci jsou právními nástupci V. H., a že tato byla oprávněnou osobou podle zákona č. 87/1991 Sb. Dle názoru obecných soudů nárok oprávněné osoby V. H. byl založen nálezem Ústavního soudu č. 164/1994 Sb.; V. H. pak dne 29. 12. 1994 uplatnila výzvu k vydání věcí, o něž jde v tomto řízení. Odvolací soud stejně jako prvoinstanční soud byl toho názoru, že na tento případ nedopadá čl. II., bod 2, zákona č. 119/1994 Sb., podle něhož věc nelze vydat, byla-li před 1. 10. 1991 nabyta do vlastnictví jiné osoby než státu nebo byl-li schválen ohledně takové věci privatizační projekt anebo vydáno rozhodnutí o privatizaci, když totiž nárok oprávněné osoby byl založen až nálezem č. 164/1994 Sb. Nejvyšší soud dovolání stěžovatelky odmítl a ztotožnil se s názory prvoinstančního i druhoinstančního soudu.
- 6) Stěžovatelka primárně namítá, že žalobou dotčený majetek byl znárodněn podle § 1 odst. 4 Dekretu prezidenta republiky č. 100/1945 ze dne 24. 10. 1945 ke dni 27. 10. 1945, kdy byl dekret vyhlášen ve sbírce zákonů. Následně byla vydána vyhláška Min. průmyslu ze dne 27. 12. 1945. Ú.l. díl I., částka 86 ze dne 18. 5. 1946 b.č. 1321, kterou byl předmětný majetek odevzdán do vlastnictví firmy KOH-I-NOOR, spojené kovoprůmyslové závody, národní podnik. Dle stěžovatelky k těmto jednoznačným závěrům došly obecné soudy i v jiných řízeních, a to konkrétně Obvodní soud pro Prahu 10 ve věci sp. zn. 22 C 96/92

a Obvodní soud pro Prahu 4 ve věci sp. zn. 25 C 157/92, které zamítly restituční nárok z důvodů, že žalobou dotčený majetek přešel na stát před rozhodným obdobím. Stejný názor zaujal i Obvodní soud pro Prahu 10 ve svých prvních rozsudcích, o žalobě paní V. H., která dříve – před přijetím Nálezu Ústavního soudu č. 164/1994 Sb. – nesplňovala podmínku trvalého pobytu na území České republiky. Stěžovatelka má za to, že restituční zákony měly a mají zmírňovat pouze některé majetkové krivdy, a to za splnění určitých podmínek – jednou z nich je, že k převodu nebo přechodu vlastnického práva došlo v rozhodném období, a jak vyplývá z výše uvedeného, tato základní podmínka není v tomto případě splněna.

- 7) Stěžovatelka má za to, že došlo k odškodnění podílu J. W. v rámci mezivládní dohody uzavřené ČSSR a USA dne 29. 1. 1982. Obecné soudy se však k tomu názoru nepřiklonily, neboť měly za to, že dohoda neměla normativní povahu právního aktu obsahujícího obecně závazné právní důsledky, takže nebyl důvodem vzniku vlastnictví československého státu k nemovitostem, o něž jde v tomto řízení. Uváděná dohoda dle názoru obecných soudů nemá vliv na oprávněné restituční nároky podle zákona č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích. Odvolací soud dospěl dále k závěru, že restituční nároky je třeba považovat za primární, a to i za cenu zásahu do již provedených majetkových přesunů.
- 8) Stěžovatelka uvádí, že obecné soudy zkoumaly, zda nešlo o případ neposkytnutí náhrady za znárodněný majetek, tedy zda tu právě v tom šlo nebo nešlo o prvek protiprávnosti (v rozhodném období), jenž zakládal porušení obecně uznávaných lidských práv a svobod, a to nikoliv pro samotný akt znárodnění ke dni 27. 10. 1945, přičemž podle názoru Nejvyššího soudu bylo třeba vyjít z toho, že prvek protiprávnosti postupu státu nelze v předmětné věci shledávat v samotné aktu znárodnění firmy W. a spol. k 27. 10. 1945, nýbrž v postupu státu, který vedl po 25. 2. 1948 k neposkytnutí náhrady jejím společníkům za státem znárodněný majetek. Nicméně rozhodnutí o této otázce je dle stěžovatelky postaveno na nesprávném právním posouzení věci, neboť dle názoru stěžovatelky nelze stavět na roveň, resp. není možné zaměňovat dva rozdílné pojmy, a to poskytnutí náhrady za znárodněný majetek podle příslušných ustanovení dekretu č. 100/1945 Sb. (§ 7 a násl.) a vypořádání restitučního nároku podle tzv. restitučních zákonů. Stěžovatelka výslovně poukazuje na nálezy Ústavního soudu Pl. ÚS 14/94, ze kterého dle názoru stěžovatelky vyplývá, že dekrety prezidenta republiky jsou sice součástí právního řádu, nelze však podle nich rozhodovat. Dekret jako normativní akt již splnil svůj účel a nezakládá již právní vztahy.
- 9) Dle stěžovatelky je nálezy Ústavního soudu II. ÚS 192/96, na který odkazuje Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 24. 8. 2005 č. j. 28 Cdo 1535/2005-173 zcela výjimečný a vymyká se z ustálené judikatury. Stěžovatelka odkazuje na jiný nálezy Ústavního soudu II. ÚS 336/01, v němž Ústavní soud konstatoval, že „V § 2 odst. 3 věta druhá zákona č. 87/1991 Sb. je zakotven zvláštní restituční titul, jenž dopadá na případy znárodnění bez vyplacení příslušné náhrady (provedeno na základě předpisů o znárodnění z let 1945 až 1948). Podmínkou pro vznik restitučního nároku v takovémto případě však je, že k odnětí vlastnického práva došlo v rozhodném období (tj. od 25. 2. 1948 do 1. 1. 1990). V souzeném případě je pak sporným momentem, zda tato podmínka byla naplněna. K tomu je úvodem třeba poznamenat, že danou otázkou se shora uvedený nálezy ÚS sp. zn. II. ÚS

192/96 nezabýval, a tak pro posouzení správnosti právního názoru obecných soudů z něj nelze vycházet." Podle obecných soudů je restituční titul v posuzované věci odůvodněn právě ustanovením § 2 odst. 3 věta druhá zákona č. 87/1991 Sb. (viz odůvodnění rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 15. 6. 2007, str. 4 nahoře). Vzhledem k tomu, že k odnětí vlastnického práva právním předchůdcům vedlejších účastníků došlo ještě před začátkem rozhodného období (tj. před 25. 2. 1948), nemohlo dle názoru stěžovatelky ke vzniku restitučního nároku vůbec dojít.

- 10) Dále pak se stěžovatelka vyjadřuje k otázce, zda na restituční nárok vedlejších účastníků dopadá ustanovení čl. II. bod 2 zákona č. 116/1994 Sb., kterým byl s účinností od 1. 7. 1994 novelizován zákon č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích. Podle tohoto ustanovení věc nelze vydat, byla-li po 1. 10. 1991 nabyta do vlastnictví jiné osoby než státu nebo byl-li schválen ohledně takové věci privatizační projekt nebo vydáno rozhodnutí o její privatizaci.
- 11) Obecné soudy dospěly k závěru, že restituční nároky je třeba považovat za nároky primární, a to i za cenu zásahu do již provedených majetkoprávních posunů. Poukázaly rovněž na nálezy Ústavního soudu ze dne 29. 11. 2001 sp. zn. III. ÚS 263/2001, v němž byl jako správný hodnocen právní názor Nejvyššího soudu vyjádřený v rozhodnutí ze dne 19. 6. 1997 sp. zn. 2 Cdon 872/96, podle kterého čl. II. bod 2 zákona č. 116/1994 Sb., jímž se mění a doplňuje zákon o mimosoudních rehabilitacích, který brání vydání některých věcí osobám oprávněným podle § 3 odst. 2 zákona č. 87/1991 Sb., ve znění uvedené novely, nelze aplikovat na restituční nároky osob, které se staly oprávněnými v důsledku účinnosti nálezu Ústavního soudu, publikovaného pod č. 164/1994 Sb. Vzhledem k výše uvedenému proto obecné soudy dospěly k závěru, že rozhodnutí Ministerstva pro správu národního majetku a jeho privatizaci ze dne 24. 9. 1993, č. j. 630/3610/93, a na ně navazující rozhodnutí ministra průmyslu a obchodu ze dne 9. 12. 1993, č. j. 1134/1993, o privatizaci státního podniku KOH-I-NOOR Praha ke dni 1. 1. 1994 netvoří překážku uplatnění restitučních nároků vedlejších účastníků.
- 12) Stěžovatelka je přesvědčena o tom, že výklad čl. II. bod 2 zákona č. 116/1994 Sb., který použil Nejvyšší soud při rozhodování ve věci sp. zn. 2 Cdon 872/96, a který byl později shledán jako správný v nálezu Ústavního soudu ze dne 29. 11. 2001, sp. zn. III. ÚS 263/01, není ústavně konformní. Stěžovatelka poukazuje na stanovisko Pléna Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 1/98 a názor vyjádřený v usnesení Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 575/05, podle něhož je třeba „...restituční předpisy vykládat tak, aby při orientaci na snahu o navrácení věci původním vlastníkům (oprávněným osobám) ve všech případech nevznikaly nové, nepřiměřené křivdy. Stěžovatelka namítá, že výklad ustanovení čl. II. bod 2 zákona č. 116/1994 Sb., použitý obecnými soudy v posuzované věci (byť s odkazem na změněná rozhodnutí Nejvyššího a Ústavního soudu), vede k neodůvodněné a neodůvodnitelné diskriminaci jak určité skupiny restituentů, tak určité skupiny povinných osob. Tato nerovnost (diskriminace) spočívá v tom, že osoby s trvalým pobytem na území České republiky, které se staly oprávněnými osobami teprve na základě novely zákona č. 87/1991 Sb., provedené zákonem č. 116/1994 Sb., by na rozdíl od osob bez trvalého pobytu na území České republiky, které se staly oprávněnými osobami na základě téže novely, avšak až ve spojení s nálezem Ústavního soudu č. 164/1994 Sb., by s ohledem na čl. II. bod 2

předmětné novely nárok na vydání věci neměly, pokud věc byla po 1. 10. 1991 nabyta do vlastnictví jiné osoby, než státu, nebo byl-li schválen ohledně takové věci privatizační projekt nebo vydáno rozhodnutí o její privatizaci. Stejná diskriminace by pak vznikla i na straně povinných osob.

- 13) Stěžovatelka dále namítá, že rozhodnutí obecných soudů ve svých důsledcích znamenají, že je zbavena vlastnického práva (jedná se dle jejího názoru o vyvlastnění) bez poskytnutí odpovídající, resp. jakékoli náhrady. Stěžovatelka pak odkazuje na rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva (Sporrong a Löngroth proti Švédsku; Bečvář a Bečvářová proti ČR; Presson Compania Naviera S.A. proti Belgii; Pincová a Pinc proti ČR). Z uvedených rozhodnutí dle názoru stěžovatelky vyplývá, že povinná osoba má za vydaný majetek v zásadě obdržet náhradu odpovídající tržní (obvyklé) ceně tohoto majetku.
- 14) Stěžovatelka dále doplnila stížnost dne 30. 11. 2009, kde dokazuje, že část nemovitostí, které je povinna vydat, nikdy nebyly ve vlastnictví J. a Z. W., protože vznikly až v roce 1942, 1950, 1960, 1979 – 80 a dále pak prokazuje, že obraz „Drátotažna“ (Karel Liška), olej v rámu, pochází z roku 1953.
- 15) Stěžovatelka doplnila svou ústavní stížnost ještě dne 26. 1. 2010, kde uvádí na podporu svých tvrzení, že při privatizaci státního podniku KOH-I-NOOR Praha byl stěžovatelkou zaplacen dluh ve výši 80 000 000,- Kč váznoucí na nemovitostech, které byly předmětem privatizace, a které byly následně vydány vedlejším účastníkům. Vedlejším účastníkům tak byly vydány nemovitosti prostě jakýchkoliv dluhů.
- 16) Ústavní soud vyzval účastníky řízení i vedlejší účastníky, aby se k ústavní stížnosti vyjádřili.
- 17) Obvodní soud pro Prahu 10 odkázal na odůvodnění rozsudku ze dne 27. 10. 2006 č. j. 17 C 1/2006-257 a vyslovil souhlas s upuštěním od ústního jednání podle ustanovení § 44 odst. 2 zákona o Ústavním soudu.
- 18) Městský soud v Praze plně odkázal na závěry vyslovené v rozsudku ze dne 15. 6. 2007 č. j. 18 Co 57/2007-329, kdy zdůraznil, že odvolací soud rozhodoval ve věci poté, kdy jeho předchozí pravomocný rozsudek, kterým žalobě nebylo vyhověno, byl zrušen rozhodnutím Nejvyššího soudu ze dne 24. 8. 2005 č. j. 28 Cdo 1535/2005-173, v němž byl vysloven závazný právní názor. Městský soud v Praze dále vyslovil souhlas s upuštěním od ústního jednání podle ustanovení § 44 odst. 2 zákona o Ústavním soudu.
- 19) Nejvyšší soud ve svém vyjádření ze dne 29. prosince 2009 odkázal na odůvodnění napadaného rozsudku a vyslovil souhlas s upuštěním od ústního jednání podle ustanovení § 44 odst. 2 zákona o Ústavním soudu.
- 20) V doplňujícím vyjádření ze dne 4. února 2010 Nejvyšší soud sděluje, že mu nezbyvá než konstatovat, že ve světle nálezů Ústavního soudu, publikovaných pod č. 90/sv.6 a č. 71/sv.26 (a dalších) Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu, je přinejmenším otázkou, zda odnětí nemovitostí spadá do restitučního tzv. rozhodného období, tj. do období od 25. 2. 1948 do 1. 1. 1990. Podle spisových

pramenů se Nejvyššímu soudu jeví, že nikoli. Ke znárodnění došlo v roce 1945 podle dekretu presidenta republiky č. 100/1945 Sb. a také prováděcí vyhlášky ke konkrétnímu majetku, i když tu mají jen subsidiární význam, jsou datovány před počátkem rozhodného období. Nejvyšší soud dále uvádí, že ústavní stížnost se dále zabývá aplikací příslušných ustanovení zákona č. 116/1994 Sb. v posuzované věci. V posuzované věci je rozhodnutí Nejvyššího soudu založeno na tom, že primární je perzekuce právních předchůdců žalobců v restituční věci. V rozhodnutí se však opomíjí další restituční podmínky, zejména již výše zmíněné dodržení rozhodného období. Nejvyšší soud dále uvádí, že jestliže Ústavní soud bez dalšího přijme tuto interpretaci, pak by to mohlo znamenat zásadní průlom do restitucí podle zákona č. 87/1991 Sb., a to jak všeobecně, tak i zejména ve vztahu k židovským restitucím. Dle názoru Nejvyššího soudu by šlo o naprosté rozkolísání dosavadní judikatury Nejvyššího soudu, ke které dle názoru Nejvyššího soudu není důvod.

- 21) Vedlejší účastníci mají za to, že obecné soudy se s námitkami a argumentací stěžovatelky již vypořádaly v rámci svých rozhodnutí, a proto na ně odkazují. K polemice, která se týká možnosti způsobit majetkovou újmu jiné osobě při aplikaci restitučních předpisů formou vydání nemovitostí uvádějí, že i s touto otázkou se obecné soudy vypořádaly. Dle názoru vedlejších účastníků by měl Ústavní soud zvažovat, jaké nároky v takovém sporu preferovat. Upozorňují na to, že rodina W. byla perzekuována jak nacistickým režimem, tak i komunistickým, a pokud by dnes bylo určeno, že nároky osob, které privatizovaly majetek, který této rodině patřil, mají přednost před nápravou těchto křivd, pak je způsobena této rodině křivda další, a to již demokratickým režimem. V obecné rovině lze odkázat sice na možnost uplatnění finanční náhrady, ta je však vyplácena v částkách odpovídajících cenám z roku 1991, tj. jedná se o zlomek částky vydávaných věcí. I v případě finanční náhrady by tedy vedlejší účastníci pohlíželi na vyřešení jejich nároků jako na způsobení křivdy.
- 22) Vedlejší účastníci dále uvádějí, že původně byl majetek v držení společnosti KOH-I-NOOR, spojené kovoprůmyslové závody, s.p., když proti této osobě vedla třetí z vedlejších účastníků restituční spor o vydání nemovitostí, a to spor vedený u Obvodního soudu pro Prahu 10 pod. sp. zn. 22 C 86/92, resp. před Městským soudem v Praze pod sp. zn. 19 Co 427/93. Řízení sice skončilo zamítnutím restitučních nároků, avšak je možno odkázat na blokační ustanovení § 9 zákona č. 87/1991 Sb. a rovněž je možno odkázat na povinnost uvést v privatizačním projektu případné restituční nároky, o kterých samozřejmě muselo být známo. Pokud by dnes došlo k vydání poloviny předmětných věcí restituentům, pak samozřejmě osoby privatizující předmětný majetek se mohou domáhat zákonnou cestou svých práv a takový nárok by samozřejmě vedl k jejich odškodnění, a to rozhodně v podstatně vyšší míře, než vyplacení finanční náhrady restituentům dle restitučních předpisů. Demokratický stát by tedy měl velmi pečlivě zvážit své preference a vyjít a posoudit všechny skutečnosti rozhodné v dané věci.
- 23) V doplňujícím vyjádření uvádějí vedlejší účastníci, že pochybnosti o věcech, které nikdy nebyly předmětem vlastnického práva J. a Z. W., vznesené stěžovatelkou v doplnění ústavní stížnosti ze dne 26. 11. 2009, nepřísluší do posuzování Ústavního soudu, neboť tyto námitky a tvrzení nebyly vzneseny a doloženy při jednání v předmětné věci před obecnými soudy. Stěžovatelce, která byla v řízení

před obecnými soudy stranou žalovanou, nic nebránilo vznést některou z výše uvedených námitek v rámci své procesní obrany a doložit tvrzené skutečnosti listinnými důkazy. Stěžovatelka tohoto svého práva nevyužila, tj. obecné soudy se nikdy nezabývaly těmito tvrzeními a nikdy je nemohly tedy posuzovat a rozhodovat o nich. V rámci této ústavní stížnosti by tedy Ústavní soud měl přezkoumávat pouze skutečnosti, tvrzení a důkazy přednesené a projednávané před obecnými soudy ve vazbě na rozhodovací činnost obecných soudů (vše ve spojení s otázkou, zda v rámci toho nedošlo k porušení ústavních předpisů), neměl by se však zabývat novými námitkami a tvrzeními vznesenými teprve v rámci řízení o ústavní stížnosti.

- 24) V doplňujícím vyjádření, které reaguje na doplnění ústavní stížnosti stěžovatelkou ze dne 19. 1. 2010, vedlejší účastníci zpochybňují stěžovatelkou uváděná tvrzení a dále zdůrazňují, že jde o námitky, které stěžovatelka měla uplatnit v řízení před obecnými soudy a neměly by být přezkoumávány Ústavním soudem.
- 25) V dalším doplňujícím vyjádření, které reaguje na doplnění ústavní stížnosti stěžovatelkou ze dne 25. 1. 2010, vedlejší účastníci opět zpochybňují stěžovatelkou uváděná tvrzení a zdůrazňují, že jde o námitky, které stěžovatelka měla uplatnit v řízení před obecnými soudy a neměly by být přezkoumávány Ústavním soudem. Vedlejší účastníci dále konstatují, že v době, kdy jejich právní předchůdci nezákonným způsobem pozbyli předmětné nemovitosti, na nich samozřejmě nevázl a ani nemohl váznout výše uvedený dluh, který pravděpodobně vznikl při fungování státního podniku a jeho existence a úhrada je tedy pro dané restituční řízení irelevantní. Navíc nepochybně úhrada 80 000 000 Kč měla a musela mít určitou vazbu na úhradu ceny za privatizovaný majetek, tj. v rámci privatizace nebyla a nemohla být stěžovatelka nikterak poškozena.
- 26) Vedlejší účastníci nevyslovili souhlas s upuštěním od ústního jednání podle ustanovení § 44 odst. 2 zákona o Ústavním soudu.
- 27) Stěžovatelka obdržela vyjádření účastníků řízení i vedlejších účastníků řízení k odpovědi. Ve svém vyjádření stěžovatelka uvádí, že dne 21. 4. 2010 bylo stěžovatelce doručeno doplňující vyjádření ze dne 4. 2. 2010 k ústavní stížnosti, které Ústavnímu soudu za senát 28 Cdo Nejvyššího soudu zaslal JUDr. Ludvík David, CSc., z kterého vyplývá, že restituční nárok vedlejších účastníků není dán, neboť k odnětí věcí došlo mimo rozhodné období, které trvalo od 25. 2. 1948 do 1. 1. 1990. Stěžovatelka chápe vyjádření Nejvyššího soudu ze dne 4. 2. 2010 jako uznání nesprávnosti jeho rozhodnutí ze dne 13. 8. 2009. Jiný výklad obsah tohoto doplňujícího vyjádření dle stěžovatelky ani nepřipustí.
- 28) Stěžovatelka vylovila souhlas s upuštěním od ústního jednání dle § 44 odst. 2 zákona č. 182/1993.

II.

- 29) Ústavní stížnost je důvodná.

- 30) Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti a tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že ve smyslu čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod. Není součástí obecných soudů, není jim instančně nadřazen, a nezasahuje do rozhodovací činnosti obecných soudů vždy, když došlo k porušení běžné zákonnosti nebo k jiným nesprávnostem, ale až tehdy, když takové porušení představuje zároveň porušení ústavně zaručeného základního práva nebo svobody (srov. např. náleží Ústavního soudu ze dne 25. 1. 1995, sp. zn. II. ÚS 45/94). Jestliže stížnost směřuje proti rozhodnutí soudu, vydanému v občanskoprávním řízení, není samo o sobě významné, je-li namítána jeho věcná nesprávnost; jako soudnímu orgánu ochrany ústavnosti Ústavnímu soudu nepřísluší - zásadně - podávat výklad podústavního práva, a není - oproti Nejvyššímu soudu - povolán ani k tomu, aby dbal o jednotu (sjednocování) soudní praxe. Ústavní soud ve své rozhodovací činnosti mnohokrát výslovně konstatoval, že postup v občanském soudním řízení, zjišťování a hodnocení skutkového stavu, výklad jiných než ústavních předpisů, jakož i jejich aplikace při řešení konkrétních případů, jsou záležitostmi obecných soudů.
- 31) Z výše uvedeného vyplývá, že ústavní stížnost postrádá ústavněprávní dimenzi, je-li jejím jádrem pouhé vyjádření nesouhlasu s hodnocením důkazů obecnými soudy. Jde-li o výklad a aplikaci předpisů obecného práva, lze je hodnotit za protiústavní, jestliže nepřípustně postihuje některé ze základních práv a svobod, případně pomíjí možný výklad jiný, ústavně konformní, nebo je výrazem zjevného a neodůvodněného vybočení ze standardů výkladu, jež je v soudní praxi respektován, resp. jež odpovídá všeobecně akceptovanému (doktrinálnímu) chápání dotčených právních institutů (a představuje tím nepředvídatelnou interpretační libovůli), případně je v extrémním rozporu s požadavky věcně příslušného a rozumného vypořádání posuzovaného právního vztahu či v rozporu s obecně sdílenými zásadami spravedlnosti (viz teze "přepjatého formalizmu").
- 32) Na druhou stranu Ústavní soud ve své konstantní judikatuře již mnohokrát prohlásil, že netoleruje orgánům veřejné moci a především obecným soudům přehnaně formalistický postup za použití v podstatě sofistikovaného odůvodňování zřejmě nespravedlnosti. Zdůraznil přitom mj., že obecný soud není absolutně vázán doslovným zněním zákona, nýbrž se od něj smí a musí odchýlit, pokud to vyžaduje účel zákona, historie jeho vzniku, systematická souvislost nebo některý z principů, jež mají svůj základ v ústavně konformním právním řádu jako významovém celku a že povinnost soudů nalézat právo neznamena pouze vyhledávat přímé a výslovné pokyny v zákonném textu, ale též povinnost zjišťovat a formulovat, co je konkrétním právem i tam, kde jde o interpretaci abstraktních norem a ústavních zásad (srov. např. náleží sp. zn. Pl. ÚS 21/96, Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 7, náleží č. 13, nebo náleží sp. zn. 19/98, Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 13, náleží č. 19). Při výkladu a aplikaci právních předpisů nelze pomíjet jejich účel a smysl, který není možné hledat jen ve slovech a větách toho kterého předpisu, ve kterém je třeba vždy nalézat i principy uznávané demokratickými právními státy.
- 33) Ústavní soud rovněž několikrát uvedl, že je nutno z pohledu ústavněprávního stanovit podmínky, za splnění kterých nesprávná aplikace podústavního práva obecnými soudy má za následek porušení základních práv a svobod jednotlivce.

Ústavní soud spatřuje tyto podmínky zejména v následujících okolnostech: Základní práva a svobody v oblasti jednoduchého práva působí jako regulativní ideje, pročež na ně obsahově navazují komplexy norem jednoduchého práva. Porušení některé z těchto norem, a to v důsledku svévole anebo v důsledku interpretace, jež je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti (např. přepjatý formalismus), pak zakládá dotčení na základním právu a svobodě (např. nález sp. zn. III. ÚS 150/99, Sběrka nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 17, nález č. 9).

- 34) Ústavní soud konstatuje, že obecné soudy nesprávně aplikovaly podústavní právo. Předně je na místě uvést, že rozhodnutí Majetkového úřadu při Německém státním ministerstvu pro Čechy a Moravu, č. j. VMVZ-876/III/41 ze dne 29. 11. 1943, a nařízení o vynětí majetku Protektorátu Čechy a Morava ze dne 4. 10. 1939 RSGL I. S 1998 ve prospěch Německé říše bylo v souladu s ustanovením § 1 odst. 1 dekretu č. 5/1945 Sb. neplatné. Ke znárodnění zestátněním podniku Koh-i-noor, továrna na kovové zboží W. a spol., došlo na základě dekretu č. 100/1945 Sb., když rozhodující skutečností bylo, že šlo o podnik průmyslu kovodělného s více než 500 zaměstnanci podle průměru stavů ke dnům 1. ledna let 1942 až 1944 (§ 1 odst. 1, č. 6 dekretu č. 100/1945 Sb.), tj. na základě tohoto dekretu docházelo mimo jiné ke znárodnění podniků průmyslu kovodělného s více než 500 zaměstnanci bez ohledu na okolnost, zda byl vlastníkem podniku příslušník české, německé či židovské národnosti, příp. zda byl majetek ve vlastnictví Německé říše apod. Vedlejší účastníkům mohla být odepřena toliko náhrada za znárodněný majetek ve smyslu § 8 dekretu č. 100/1945 Sb. nesprávnou aplikací § 7 dekretu č. 100/1945 Sb. Vedlejší účastníkům (resp. jejich právním předchůdcům) proto svědčil pouze nárok na náhradu za znárodněný majetek ve smyslu § 8 dekretu č. 100/1945 Sb. Obecné soudy tak subsumovaly skutkové okolnosti pod restituční tituly, které se na tyto skutkové okolnosti nevztahují.
- 35) Ústavní soud dále odkazuje na nález ze dne 11. 6. 2002 sp. zn. II. ÚS 336/01, ve kterém zaujímá Ústavní soud jasný postoj k otázce vzniku restitučního nároku v případě, že za znárodněný majetek nebyla vyplacena příslušná náhrada: „V § 2 odst. 3 věta druhá zákona č. 87/1991 Sb., je zakotven zvláštní restituční titul, jenž dopadá na případy znárodnění bez vyplacení příslušné náhrady (provedené na základě předpisů o znárodnění z let 1945 až 1948). Podmínkou pro vznik restitučního nároku v takovémto případě však je, že k odnětí vlastnického práva došlo v rozhodném období (tj. od 25. 2. 1948 do 1. 1. 1990).“
- 36) Ústavní soud dále odkazuje na stanovisko pléna Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS – st. 21/05, v kterém je obsažen právní závěr, že se nelze domáhat podle obecných předpisů ani ochrany vlastnického práva, k jehož zániku došlo před 25. 2. 1948.
- 37) Na druhou stranu Ústavní soud připomíná, že Federace židovských obcí v ČR dne 31. července 2000 založila Nadační fond obětem holocaustu a dne 15. září 2000 pak Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky rozhodla převést Nadačnímu fondu obětem holocaustu 300 milionů Kč. Program ODŠKODNĚNÍ byl určen lidem, kterým byl v důsledku rasové perzekuce v době okupace území dnešní České republiky nacistickým Německem odňat nemovitý majetek a platné restituční předpisy ani mezinárodní dohody jim neumožnily navrácení tohoto majetku či získání jiné formy odškodnění. Program administrovaný Nadačním

fondem obětí holocaustu tak doplnil spektrum odškodňovacích iniciativ. V průběhu pěti let Nadační fond obětí holocaustu rozdělil 100 milionů korun mezi 516 oprávněných žádostí, které byly na sekretariát nadačního fondu zaslány z 27 zemí světa. Tento program, který byl podpořen výhradně z prostředků českého státu, byl první iniciativou svého druhu v zemích střední a východní Evropy (blíže viz např. <http://www.fondholocaust.cz/>).

- 38) Restituční zákony měly a mají zmírňovat pouze některé majetkové křivdy, a to za splnění jasně stanovených podmínek, které však vedlejší účastníci nesplňují. Je politování hodné, že rodina W. byla perzekuována jak nacistickým režimem, tak i komunistickým režimem. Nicméně otázka náhrad či restitucí majetku nemůže být řešena obecnými soudy *contra legem*, tj. v rozporu se platnou právní úpravou, s principem právní jistoty a v rozporu se zásadami právního státu.
- 39) Otázka, zda na restituční nárok vedlejších účastníků dopadá ustanovení čl. II. bod 2 zákona č. 116/1994 Sb., kterým byl s účinností od 1. 7. 1994 novelizován zákon č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, se vzhledem k výše uvedenému stává bezpředmětnou, neboť restituční nárok vedlejších účastníků není dán, a proto se jí Ústavní soud nebude zabývat.
- 40) Vzhledem k tomu, že stěžovatelka v řízení před Ústavním soudem vznesla i námitky, které nebyly uplatněny v řízení před obecnými soudy, Ústavní soud odkazuje na konstantní judikaturu Ústavního soudu (srov. např. nálezy sp. zn. III. ÚS 359/96 a nálezy sp. zn. I. ÚS 650/99), ze které vyplývá, že v řízení před obecnými soudy neuplatněné námitky již v řízení o ústavní stížnosti efektivně vznést nelze (viz zásada subsidiarity ústavněprávního přezkumu).
- 41) Jelikož Ústavní soud zjistil, že v dané věci došlo k porušení shora uvedených ústavně zaručených základních práv stěžovatelky, bylo ústavní stížnosti podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, jak je dostatečně zřejmé z výroku i odůvodnění tohoto nálezu, vyhověno.

P o u č e n í : Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 15. prosince 2010

Vojen Güttler v. r.
předseda senátu